

HET KONINKLIJK ATHENEUM : EEN HISTORISCH GEBOUW

Wellicht het merkwaardigste historische schoolgebouw van onze stad is dat van het Koninklijk Atheneum, de vanouds bekende Oostendse onderwijsinstelling die sinds enkele tijd officieel "Koninklijk Atheneum I" heet. Dat het, meer dan welk ander bouwwerk ook, in aanmerking kwam voor de Open Monumentendag 1992 behoeft dan ook nauwelijks enig betoog.

Het huidige gebouw van het Koninklijk Atheneum dateert van omstreeks de eeuwwisseling, hoewel het Atheneum zelf al in 1882 was opgericht. Het eerste gebouw waarin de oudste Oostendse rijksschool was ondergebracht, had achtereenvolgens onderdak geboden aan een kosteloze lagere stadsschool (1837 - 1842), aan het - door de stad - "Gepatroneerd College" (1842 - 1878), waarvan het huidige O.L.-Vrouwecollege de directe voortzetting is, en aan het "Stedelijk College" (1878 - 1882), dat een vrij vluchtig bestaan kende vóór het tot Koninklijk Atheneum werd omgevormd.

Het ging daarbij om de sinds lang verdwenen gebouwen van het voormalige klooster der Zwarte Zusters, op de hoek van de Kerkstraat en de Ooststraat. Het vane complex, dat uit 1712 dateerde, zou nu ongetwijfeld een doorn zijn in het oog van de dienst voor stedeschoon. Onze toenmalige vroede vaders bekreunden zich blijkbaar minder om esthetische motieven. Misschien waren ze zelfs van oordeel dat een school persé een "streng" gebouw diende te zijn. Na de verhuizing van het Atheneum herbergde deze geestelijke kazerne nog een tijdlang de "Stedelijke Vakschool". In 1910, ten slotte, ging het hele geval tegen de vlakte, wat - behalve misschien voor de architectonisch waardevolle kapel - nauwelijks een verlies mocht heten.

Hoe dan ook, het heeft na de stichtingsdatum 1882 nog flink wat voeten in de aarde gehad eer de enige werke-

lijk functionele oplossing, het bouwen van een nieuw Atheneum met bijbehorende kostschool, ernstig onder ogen werd genomen. Pas tegen het einde van de eeuw kwam er schot in de zaak. Op 25 oktober 1898 konden de plans voor het hoofdgebouw en voor de kostschool eindelijk aan de Oostendse gemeenteraad worden voorgelegd. Ze waren respectievelijk van de hand van de architecten Calewaert en Raoux. Voor de coördinatie had stadsingenieur Verraert gezorgd. Het principe daarbij was, dat Atheneum en kostschool één enkel complex moesten vormen, maar toch strikt gescheiden dienden te blijven, een eis die onder meer tot uiting kwam in twee afzonderlijke speelplaatsen. Die bestaan nog altijd, al zijn Atheneum en kostschool sindsdien steeds meer in mekaar gaan overvloeien.

Op 22 november 1898 keurde de gemeenteraad het voorontwerp goed, op 7 februari 1899 de definitieve plans en een bestek ten belope van 525.000 fr. Op 11 april 1899, ten slotte, gaf ook de Bestendige Deputatie haar zegen, op enkele details na, die meer bepaald betrekking hadden op hygiënische vereisten. Zo kon dan een openbare aanbesteding worden uitgeschreven, op grond van een definitief bestek en voorwaarden. De stad aanvaardde uiteindelijk het bod van aannemer H. Degryse. Die verklaarde er zich toe bereid de werken uit te voeren voor een totaal bedrag van 685.231 (goud) frank.

Als vestigingsplaats waren de gronden van de eerste Sint-Jozefskerk gekozen. Die bevond zich op een terrein tussen de huidige Leon Spilliaertstraat, die toen nog Sint-Petersburgstraat heette, en de Rogierlaan. Ze was niet alleen te klein geworden, maar ook gedeeltelijk ingebouwd geraakt. Voor het geplande complex dienden dan ook drie panden te worden onteigend, namelijk een in de Rogierlaan en twee in de Sint-Petersburgstraat. De huidige Sint-Jozefskerk verrees inmiddels tussen de Alfons Pieterslaan (de vroegere Zuidlaan ofte Boulevard

du Midi) en het Filips van Maastrichtplein. Ze werd ingewijd op 19 maart 1901.

Zowat eenhalf jaar later, op 8 oktober 1901, konden ook de nieuwe Atheneumgebouwen plechtig worden geopend, in aanwezigheid van de bijna voltallige stadsmagistraat onder leiding van burgemeester Alfons Pieters. De daarmee gepaard gaande academische zitting vond ruime weerklank in de pers. Ze werd gevolgd door een rondgang door de lokalen, die - naar het getuigenis van een der genodigden - "eenieders bewondering wekten door hun doelmatige en hygiënische inrichting". Louter architecturaal was het nieuwe complex zijn tijd overigens ver vooruit.

De voorgevel van het gebouw aan de Leon Spilliaertstraat is sindsdien vrijwel onveranderd gebleven. Hij was aanvankelijk versierd met de eentalige Franse opdracht "A l'instruction publique - base de toutes les libertés", een initiatief van de toenmalige onderwijsschepenen Van Imschoot, naar wie later een stadsschool zou worden genoemd. Het huidige opschrift boven de ingang - "Koninklijk Athaeneum" is een vrucht van de taalwet van 1932. De spellinghervorming van 1954 had gelukkig geen vat op de traditionele en etymologisch gefungeerde "ae". De term "Athen(a)eum" is immers een verlatijnsing van het Griekse "Athenaion", dat eigenlijk "aan Athena toegewijde plaats" betekent. Het borstbeeld van de gehelmde Pallas Athena, de Griekse godin van wijsheid, kunst en wetenschap, bekroont dan ook volkomen terecht de voorgevel. De Romeinen vereenzelvigden deze Athena met Minerva, zodat je tenslotte ook zou kunnen stellen dat het Minerva is, die boven het Atheneum prijkt.

De weidse voorgevel van de kostschool aan de Rogierlaan heeft sedert 1901 evenmin wijzigingen ondergaan. Hij is bekroond met een wereldbol, waarvan de symboliek allerlei interpretaties toelaat. Tussen die twee voorgevels nu, ontvouwde zich een infrastructuur die voor haar tijd bepaald progressief mocht heten. Zo omvatte het eigenlijke Atheneum niet alleen de obligate klaslokalen, maar

ook een studiezaal, een tekenzaal, een muziekklas, een "auditorium voor de Natuurlijke wetenschappen", een "kabinet voor Natuurkunde", een chemisch laboratorium, een "zaal van tentoongestelde verzamelingen" en een gymnastiekzaal met een merkwaardige dakconstructie.

De kostschool van haar kant kon, behalve op de nodige slaapgelegenheden, onder meer bogen op een ruime eetzaal en een dito studiezaal, evenals op afzonderlijke lokalen voor muziekbeoefening, schermen enz., badkamers en douches, een ziekenboeg en een ruime, luchtige speelzaal, die toen nog met de Franse naam "préau" werd aangeduid. Weliswaar onderging het totale complex in de loop der jaren een aantal ingrijpende interne wijzigingen, omdat het nu eenmaal moest worden aangepast aan steeds wisselende behoeften. Zo bleken de nieuwe Atheneumgebouwen, die volgens de ontwerpers op 450 à 500 leerlingen waren berekend, nauwelijks een paar jaar na de opening ervan duidelijk te klein voor de goede driehonderd jongelingen die ze toentertijd moesten herbergen. De kostschool daarentegen viel al te ruim uit voor de pakweg veertig pensionairs aan wie ze in de tijd onderdak moest verschaffen. De oplossing lag dan ook voor de hand : het Atheneum zou een deel van de kostschool vreedzaam bezetten. Eerst - de zee ligt toch zo dichtbij, en niet zelden regent het ook in Oostende - moesten de badkamers en de douches eraan geloven. Ze werden (in 1906) uitgebrouwen en vervangen door niet minder dan vijf nieuwe klassen, die in de jaren '50 op hun beurt tot twee ruimere lokalen werden verbouwd. De tijd der kleine klassen leek toen immers definitief voorbij. Wegens zijn externe ligging ten opzichte van het hoofdgebouw werd die nieuwe vleugel prompt "Siberië" gedoopt. Leerlingen zijn nu eenmaal taalcreatief, vooral als ze zich verbanen voelen.

In de jaren '30 vielen de eetzaal en de studiezaal van de kostschool op hun beurt aan de vraatzucht van het eigenlijke Atheneum ten prooi. Beide werden netjes in

tweeën gedeeld en gaven het aanschijn aan vier ruime klaslokalen. Na de tweede wereldoorlog, ten slotte, nam het Atheneum ook de grote speelzaal van de kostschool definitief in beslag. Die werd in 1949 als tweede gymnastiekzaal ingericht. Op dat moment bleken de mogelijkheden tot uitbreiding ten koste van het internaat echter volledig uitgeput, zodat noodgedwongen naar andere middelen ter vermeerdering van het aantal klaslokalen moest worden uitgezien. Een uiteraard voorlopige oplossing bood de onteigening van een aantal woningen die aan de instelling grensden. Aldus werden achtereenvolgens verworven : in de Rogierlaan de panden nrs. 8, 6, 16 en 18 ; in de Leon Spilliaertstraat de panden nrs. 21, 25, 27 en 29.

In 1961, ten slotte, werd in de tuin van het pand nr. 21 in de Leon Spilliaertstraat een volledig nieuw gebouw opgetrokken, met een tiental ruime en moderne klaslokalen. Daarmee kreeg het probleem van de lokalen, althans voor een deel, een heel wat meer bevredigende oplossing. Parallel daarmee werden in het hoofdgebouw geregeld herstellings- en aanpassingswerken uitgevoerd en werd ook het schoolmeubilair geleidelijk vernieuwd. Zo werd in 1955 een nieuwe tekenzaal ingericht die, hoewel ze ontstaan is uit de verbouwing van een zolder, tot de mooiste en meest functionele van het land behoort. Te vermelden valt in dit verband ook het talenpracticum, dat in 1967 in het nieuwe gebouw een onderkomen vond. Historische gebouwen zijn ten slotte ook stille getuigen van historische gebeurtenissen. De twee wereldoorlogen hebben het Atheneum uiteraard niet onberoerd gelaten. Op 15 oktober 1914 trokken de Duitsers Oostende binnen. Vrijwel onmiddellijk legden ze beslag op de kostschool, die voor de verdere duur van de bezetting als hospitaal dienst deed. Op het dak van het gebouw schilderden ze een enorm rood kruis, en blijkbaar gebeurde dat met heel degelijk materiaal : tot lang na de tweede wereldbrand bleef dit merkteken duidelijk zichtbaar.

Het eigenlijke Atheneum werd weldra het lokale centrum van de bekende "Commission for Relief in Belgium", die in de volksmond "het Comiteit" heette, een internationale hulporganisatie die onder leiding stond van de latere Amerikaanse president Herbert Hoover. In 1917 moest dit "Comiteit voor Hulp en Voeding" evenwel de plaats ruimen voor de Kommandantur, het Duitse militaire plaatscommando, dat tot dan toe in de Albertschool was gevestigd. Het internaat bleef natuurlijk die hele tijd gesloten, terwijl de lessen van het Atheneum gegeven werden in het inmiddels verdwenen Hotel Beerblock, dicht bij de huidige Albert I-promenade, in de Kemmelbergstraat, die toen nog Wenenstraat heette.

Een tweede belangrijke onderbreking ging in oktober 1944 in, vrijwel bij het begin van het eerste schooljaar na de bevrijding. Ze zou bijna twee jaar duren. De gebouwen waren toen opgevorderd door het Britse leger. Het Atheneum vond in die periode asiel in de Leopoldschool en in het oude "Hof van Belofte", een der bijgebouwen van de toenmalige Rijksmiddelbare Meisjesschool, het latere Koninklijk Lyceum, dat momenteel Koninklijk Atheneum III heet.

Ook wie nu het Koninklijk Atheneum binnentreedt, wordt van meet af aan met die tragische perioden uit onze geschiedenis geconfronteerd. Twee gedenkplaten herinneren er aan de leerlingen en oudleerlingen die respectievelijk tijdens de eerste en de tweede wereldoorlog "Pro Patria" het leven lieten. Even verder valt wellicht ook de kleurige koepel op, boven een kruising van gangen. Tot sluitsteen van die koepel dient het Oostendse stadswapen, en ook dat is veelzeggend: dit historische schoolgebouw is er een van en voor de hele Oostendse gemeenschap. Daarom alleen al is het, in het kader van deze Open Monumentendag, een bezoek overwaard.

Jacques VAN BERGEN
Voorzitter V.O.V.K.A.